

יש חיים אחרי הטלוויזיה

יש עובדה.

זה היה נראה בלתיאפשרי. אין טלוויזיה. אין רדיו. אין הרשות בכל שעה.

זה לא לקחת מנרמאן את הלבן-הלבן הזה, לגזול ממעשך סיגריית את הסיגריה החצי-גמורה, לגנוב מאנשים רתיים את אלוהים.

יש תחליפים, כמוכן. על זה כבר נכתב הרבה בימים האחרונים. אפשר לראות בטלוויזיה הדרום-לבנונית איך אלוהים החזיר לאשה וקנה את השימוש ברג' ליה, ולבחור צעיר את מאור עיי ניו. הטלוויזיה הדרום-לבנונית משוגעת על אלוהים ואדוננו יי שוע.

מרי

אפשר לראות את ירדן. ג'לא-ל'ת-אל-מליכ-אל-חסיין (הוד מלכותו המלך חסיין) נפרד משריו ולוחץ את ידיהם. מגיע להלסינקי ולוחץ את ידיהם. מבי קר אצל הנשיא ולוחץ את ידיהם. מגיע לרממשק ולוחץ את ידיהם. ג'לאלה פה, ג'לאלה שם. מין פיי גארו ערבי. אשתו חתיכה לאי ללה.

יש סירטייוריא. יש גל"ץ. יש הערוץ השני. יש ספרים. אני כחרתי באפשרות האחרונה. יש לי מרדף, ובו כמה עשרות ספרים שאני חייב לקרוא אותם מייד, לאלתר, באופן כהול. ספרים חשובים, שאדם אינו יכול להרשות לעצמו שלא לקרוא. ספרים שיש לקרוא אותם מפני שיש בהם מידע חיוני. ספרים של מחשבה מעודכנת. וגם סתם ספרים רציני לקרוא מזמן.

בין אלה היה הספר של הליידי אנתוני פרייזר, ההיסטוריונית הנודעת, מרי, מלכת הסקוטיות. רציני לקרוא אותו מזמן. אך יש בספר 713 עמודים, וזה מכביל. תודות לעובדי הטלוויזיה הישר-בספר 713 עמדם עכשיו הזמן. קראתי את הספר בחגיגה. מעמוד 1 עד עמוד 713.

דמותה של מרי סטיוארט היא "מרי, מלכת הסקוטיות", כתוארה הרשמי) מטכה אותי תמיד, מאז שקראתי בנעוריי את המחזה אודותיה מאת פרייזר, שיהוצג אחר-כך בתיאטרון הקאמר'עליידי חנה מרון (אליזבט, מלכת אנגליה) ואורנה פורת (מרי, כמוכן).

מרי נולדה למלכות, גדלה כנערה חובבת-ענגונות כחצרי-המלכה הצרפתית, היתה זמנ'מה מלכת צרפת, וזורה לסקוטלנד, היתה שליטה די טובלנית ואנושית, נישאה שלוש פעמים, רבה עם הפיאודלים הגדולים בממלכתה, ברהה לאנגליה, נכלאה במשך 18 שנה על-ידי רודנייה, אליזבט, והוצאה לבסוף להורג על-ידיה. ראשה עירף בגרונ'יה. היא הלכה אל מותה בגאווה מלכותית, והפכה מאז גיבורת הקאתולים, שראו בה קדושה, קורבן של אליזבט הפרוטסטנטית המירשעת.

בוראי יעשו מזה פעם סיררת-טלוויזיה. אמר, כן, ישימו בוודאי את הדגש על בעלה השלישי, שהרג את בעלה השני, ואחר-כך נשא אותה לאשה, כנראה בכוח, אולי אחרי שאנס אותה. אומרים שויליאם שייקספיר, שהיה בן 23 כשנפל ראשה היפה של מרי, לקח את הסיפור הזה כדגם למחזה האמלט. הכוונה האמיתית היתה לבנה של מרי סטיוארט, גיימס, שעלה לכס-המלכות (של אנגליה וסקוטלנד ביחד) 16 שנים אחרי הריגת אמו. הוא היה בנו של הבעל השני, שנרצח על-ידי הבעל השלישי. אם יעשו מזה סידרה, אני מקווה שתהיה כריטית, ולא אמרי קאית.

הכוכבי עשה את שלו או: מבעד לראי רחוק

ומהמלט לאותו. "הכוכבי עשה את שלו, הכוכבי יכול ללכת." האם שייקספיר כתב את זה? 99.9% של הנשאלים יגידו — בוודאי.

אבל לא. זה אינו מופיע באותו. אין זה כלל פסוק של שייקספיר, אלא של פרייזר שילד רווק. ולא באחד ממחזותיו הידועים יותר, כמו מרי סטיוארט או הבחולה מאורליאנס, אלא במחזה כמעט-נשכח, הקשור של פיאסקו (מערכה 3, תמונה 4). נזכרתי באותו. מפני שקראתי בעמוד הראשון של עיתון אמריקאי חשוב סיפור מרתק.

מסתבר שיש שחקן כוכבי בדרום-אפריקה, שמו ג'ון קאני, שגילם באחרונה את אותו על הבימה ביוהאנסבורג. אוחלוו כוכבי שחור-שחור, הנושא אשה לבנה: כוכבי המנשק לבנה על הבימה: עד לא מכבר זה היה בלתיאפשרי. עוד לפני שנתנים היה עצם קיום יחסי-מין ו/או נשואין בין שחור ולבנה (או שחור ולבן) בחזקת פשע חמור. עכשיו זה כבר מותר. בכל זאת יצאו אנשים מן האולם, כאשר ראו את התועבה.

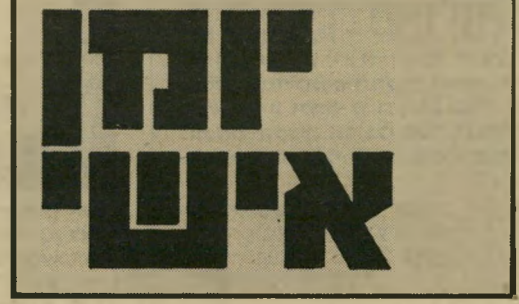
שייקספיר הבין את הבעייה כבר לפני 400 שנה, אם כי לא אמר את הפסוק הנ"ל, המתאים כליכך למחזה. אותלו, המצביא השחור, אומנם הנחיל ניצחונות לוונציה, אבל מכאן עד לתת לבת לבנה להינשא לו...

משאירים לשחורים. שהכוכבי יעשה את שלו. מעניין איך היה אותלו מתקבל בישראל, אילו היו מערכנים אותו. אף אצלנו קצינים בכירים מוסלמיים. אך יש קצינים דרוויים. מה היה אומר שו יהודי, אילו גילה שסגן-אלוף דרווי היה רוצה להתחתן עם בתו?

אולי זה רעיון לפסטיבל הבא של תיאטרון אחר בעכו. אנשי "כך" וחרות יוכלו להפגין נגד זה. מדאיג אותי שדבריו של קאני באותו ראיון מתאימים כליכך גם לישראל. למיטבר שלנו. לשב"כ שלנו. לתנועת-השלום שלנו. לליברלים שלנו. לאש"ף ולפגיזעים. דרום-אפריקה דומה לנו יותר ויותר. היא יכולה לשמש לנו כראי רחוק. אולי ראי עתידי. אם לא ניהור, כך ניראה מחר.

ייקוב הצי"ץ את ההר או: ריח הזבל, ניחוח העיר

מחלונות דירתי נשקף נוף יפה. עכשיו הוא מורכב בעיקר מע-רימות-זבל.

לכן אני חושב על צי"ץ. אני חושב שהוא היה ראש-עירייה טוב. אדם נקי. אידיאליסט. איש שאיכפת לו נמרץ. פעלתני. אומנם, הוא לא המציא את תל-אביב, והוא לא הפך אותה למה שהיא: מטרופולין של ממש, כרך אמיתי, עיר שיש לה קצב רוח של כירה עולמית, יותר מאשר הרבה בירות אירופיות כמו וינה או מסטרדאם. צי"ץ לא יצר את זה, אבל הוא לא הפריע לו, ואף תרם את תרומתו. ראש-עירייה אחר יכול היה להרוג את רוחה של תל-אביב, כפי שעשה בשעתו קציני-מיטרה בשם איצבאן. צי"ץ בסדר.

אבל קורה משהו לצי"ץ. נדמה לי שאני יודע מה. אומנם, צי"ץ היה תמיד עקשן, בלתי-מתפשר. זהו הצד השני של המטבע: מי שאוהב סדר, אינו אוהב כרדף. פשרה מובילה לברדף. חוסר-טובלנות הוא הצד השני של עמידה על עקרונות. אבל נדמה שיש כאן גם תיסמונת כללית יותר. ראש-עירייה בישראל הוא שליט. שליט מקומי, אך שליט חוק. יש לו יותר סמכויות בעיר מכפי שיש לראש-הממשלה בארץ. הוא נבחר במישרין על-ידי הציבור (אני שמח שהצבעתי בכנסת בעד החוק שהנהיג את זה). הוא כמעט דיקטטור.

שילטון כזה, כשהוא נמשך הרבה זמן, טמונות בו סכנות. סכנות לאופיו של אדם. ראה טרי קולק. שליט ותניק מתחיל להיות בלתי-סבבלי. הוא מתחיל להיפגע בנקל. ביטחונו העצמי גובר, עד כי קשה לו להתכופף קצת. הוא נוטה פחות ופחות לשמוע, להקשיב ולהתפשר. אצל צי"ץ זה התחיל עם המצילים. מזה שנים יש לו מילחמה לחיים-זלמוות עם קבוצה קטנה של בחורים טובים. אולי צי"ץ צודק, אולי לא. אבל, כמו שנאמר במקורות: על הכביש תהיה חכם, לא צודק. זהו גם פסוק טוב לראש-עיריות.

הסיכוך עם המצילים קילקל לנו את שפת-הים, האטראקציה הגדולה ביותר של תל-אביב, וגרם לקורבנות-כנפוש. אבל צי"ץ אינו יכול להרפות. נדמה לו שהמצילים פגעו בכבודו. הוא מת-עקש. עניין של עיקרון. עכשיו זה קורה עם נגהיה-האשפה. יתכן מאוד שצי"ץ צודק. אבל שום צדק אינו יכול לעמוד בפני ריח-הזבל, ניחוח העיר. קצת פשרנות, קצת טובלנות, קצת נכונות לראות את נקודת-ההשקפה של האיש השני (גם כשהוא טועה לגמרי) — כל אלה הן מידות טובות. אבל שנים ארוכות בשילטון אינן מטפחות מידות אלה רווקא.

נביאים בעירם

אין נביא בעירו. הרברים נאמרו על צעיר יהודי (ישוע בן-יוסף) בעיר יהודית (נצרת). כדי להכיר בגדולות של אדם, כמו בגובהו של הר, דרוש מרחק מסוים. מרחק זה יכול להיות גיאוגרפי, כפי שמרמו הפסוק, או מרחק בזמן. אין נביא בעירו, ואין נביא בזמנו.

מחשבה זו חלפה בראשי למראה שני סרטים, שהוקרנו באחרונה בטלוויזיה. הראשון היה השוטר אזולאי של שייקה אופיר המנות. תמיד היכרנו בכישרונו של אופיר. אך רק עכשיו, אחרי מותו, אנתנו נוכחים לדעת כי היה שחקן גדול באמת. תפקיד השוטר אזולאי היה קשה. היה צורך באיפוק. התפקיד יכול היה לגלוש בנקל לפארסה זולה. בידי אופיר, הפך אזולאי לדמות אמיתית, מורכבת כשרודם, פאתטית, כמעט טראגית. כשהסתיימה ההקרנה, הייתי נרגש. שייקה הלך לעולמו, ואורי זוהר חזר בתשובה.

רצה המיקרה ולא ראיתי בשעתו את הסרט מציצים. ראיתי השבוע הראשונה, כערוץ השני. גם זה סרט טוב בהרבה מכפי שחשבתי.

אם מוכיר השוטר אזולאי את הטובים שבקומיקאים הטרנאיים, הרי מוכיר מציצים את הסרטים האקטוליים של שנות ה-50. הרד שיש מצויין ואמיתי, המרמז לקוחות ממש מהחיים. מכירים כל טיפוס בסרט. אריק איינשטיין אמין, וכך גם אשתו-רב-זכרתו בחיים, סימה. מונה זילברשטיין, שהיתה פעם בת-התפנוקים של שבועון זה, שופעת מיניות.

אך עולה על כולם אורי זוהר, ששיחק במידה רבה את עצמו כפי שהיה אז. גס-רוח ומכוער, ובכל זאת מושך בישירותו, ובלי ספק מקורי. הוא הביא את הטיפוס הישראלי — על ישירותו, גסותו, אלימותו וכוחניותו עד לידי אכסורד המשעשע. חבל על דאבריו.

מפריסי הפרטים

האדריכל פראנק לויד רייט, מאבות המהפכה באדריכלות המודרנית, אמר: "מוקדם בחיי היה עלי לבחור בין הענווה והיושר. בחרתי ביושר". על מישקל זה אפשר לאמר: מוקדם בחיי על אדם יוצר להתחיל אם הוא רוצה להרגיז את המימסד או לקבל פרסים. יש אנשים הנולדים לקבלת פרסים. ידידי לובה אליאב, למשל. הוא מושך אליו פרסים כמו אבן-שואבת. או חיים גורי, או דני קרוון. או חיים חפר. הכל אוהבים אותם, אף אחד אינו מתרגז עליהם לעולם יותר מרי. הפרטים רודפים אחריהם. ויש אנשים שלעולם-לעולם לא יקבלו פרס. עמוס קינן. יגאל תומרקין. אנשים מרגיזים. אנשים הרורכים על יבלות. לא מכבר ניבאה נתיבה בן-יהודה — ודווקא בעברית תיקנית — שון בן-דאמץ ואני לא נקבל לעולם פרס. ככה זה. וזוהי גם התשובה לכתבתו המצויינת של נתן זך על חלוקת פרסי-ישראל, שפורסמה בשבועון זה בשבוע שעבר. הוא התמרמר על כי יעקב אורלנד, אביגדור סטימצקי ואחרים לא קיבלו פרס ישראל. גם הם שייכים לגזע של הלא-מקבלים.

הבהמות מתחלקות בין מפריסות-פרסה ושאינן מפריסות. זה שייך לענייני כשרות וטרפה. בני-אדם מתחלקים בין מופרסים ובלתי-מופרסים. יחיאנא חלקי עם הסוג השני.

מיקטרת מבית סאדאת

ישכתי וריאיינתי את אנוור אל-סאדאת בוילה הכפרית הג' דולה של הנשיא מצפון לקאהיר, ליד סכר-הנילוס. האווירה היתה משומרת. סאדאת ידע להעניק לבן-שיחה הרגשה של ניהוחות. הוצאתי את המיקטרת שלי וביקשתי רשות לעשן.

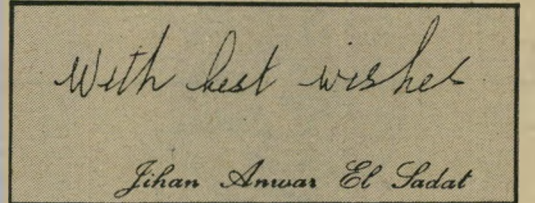
בוודאי, בוודאי, אמר הנשיא, ושלף גם הוא מיקטרת. הוא מחא שלוש פעמים בידי. נכנס משרת. "קיברית" (גפרור) פקד הנשיא והמשרת נחפו להביא קופסה.

שנינו הדלקנו את המיקטרות שלנו, ואז הופתעתי. היו לשנינו אותן המיקטרות בדיוק, מיקט'רות ישראליות, מכוסות בעור חום. אחרי רצח סאדאת, ערכתי ביי קורית-נחומים אצל ג'יהאן אשתו.

הייתי הישראלי הראשון שריאין אותה, ארבע שנים לפני כן, מיד אחרי ביקור סאדאת בירושלים. (סאדאת החליט אז שלא להעניק לי ראיון בעצמו, מחשש פן ירגיזו עליה ריח העינים הזה)

ג'יהאן

הרבר את מנחם בגין, וכפיצוי הורה להפגיש אותי עם אשתו. בענייני היתה אשה מושכת מאוד, אינטליגנטית ויפה, אף שהייתי מודע לאיבה שעוררה אצל רבים מבני-עמיה). כעת ביקור-התנחומים, שעות מעטות אחרי ההלוויה, שוחחנו על ועל רא, כמקובל במיקרים כאלה. בין השאר הזכרתי את המיקרה של המיקטרות הוותיק. "אתן לך במתנה מיקטרת מן האוסף של בעלי?" אמרה ג'יהאן אל-סאדאת באופן ספונטאני. אך הרבר נשמת מויכרונה. ביקשתי מרפנה ברק שבעת ביקורה אצל ג'יהאן תזכיר לה את ההבטחה. היא עשתה כן, וג'יהאן ביקשה ממנה אחרי הראיון לחזור למחרת-היום. היא נתנה לה מיקטרת עבורי, בתוספת אחילום.